

Magnus Håkonsson Lagabøtes kirkelige lovgivning, utgitt ved Bjørg Dale Spørck,
Espen Karlsen og Magnus Rindal, NB kilder nr. 16:3, Nasjonalbiblioteket, Oslo
2024

Digital versjon, Nasjonalbiblioteket, Oslo 2024

Oppdatert: 05.07.2024

- brukes for bokstaver eller ord som er streket over eller prikket under i håndskriftet for å markere at de skal bort
 - he^v brukes ved tilføyelse gjort av skriver
 - et
 - <...> brukes for ett eller flere uleselige tegn
 - < > brukes når tegn er vanskelig(e) å lese
 - () brukes om initialer som mangler
 - / brukes for å markere linjeskift
 - \\ brukes for å markere sideskift
 - [] brukes ved tilføyelse gjort av utgiver
-

KONG MAGNUS LAGABØTES KRISTENRETT

Tekstkritisk utgave etter AM 77b qv. og Gunnerus XA HA 1 qv.

In nomine patris et filij et spiritus sancti/

Nu effther di att alle mend ere skyldig att holde den/ tro wy haffuer gud heithed y wor skire, och adher/ wor optaldh. daa a koningen och Bispenn med/ megith attgangh att randfage, att wy fare ey/ med offmyckle willu och heidnom atrunadhe/ galdran och gerninger. Och faa er, nogen mand ta=/ler trolridhu, Spadomer, och trua a att landuet=/ter fee J loondum æder J hagum J hæder for=/som. Saa och ~~wfeder~~wdefetth och spørga ørlegha/ och their er seghie affhende wed gud och hellige kircke/ till defs att de skulle fæ y hage finne, ædha adra=/leid riiker, ædha nogens wifer werdha, och de som/ fresta draugha op att ~~wie~~→vækkie ædher hand=/buge. Nu om nogen mand worder att thuy kender/ ædher sandher, att hand far med denne otrunade/ och heidna willu, eller samtycker dem som med flige/ fare. daa er faa wdsleger, och alth hans fææ./ dett aager halffth koniingen och halfft Bispenn/ En æff thet meeler kongens wmbodzmand eller/ Bi spens, att mand far med megen atrwnade, och/ faar hand det ey laulig beuist paa, hendher/ hanum fyni med lyretther eidhe, faller till wth=/flædher æff faller./

De decimis .2. Capitulum/

Wy skulle och lyduer were wor bisp, och æpther la=/ther, en han ofs holler och goduilleadher. En thet/ haffue wy melth med wor Bisþ, att hand skall/ ofs tienifte weithe. En wy skulle giøre wor tiinde/ full, bode aff auoxtum alle, och faa aff widher eldhe/ och fiske, och aff all reth affle. En huer skall faa\\ skiffte, att Bisþ skall haffue aff fiordungh, och fattige/ mæn fiordungh, och prester fiordung, och kircken/ fiordungh. En Bispen skall naudfinarløft y huerth/ fylck a xij maanedhom hueriom, och giøre monnum/ tienifte, da som tiill bør. En their ere naudfinar/ om Bispen er fiuger, eller koningen kreffuer honom for./ eller Erckeþispenn gærer effther honom att welia anden/ Bisþ: eller andre store nødfinar ere./

Nu om mand fither faa xij maanede att han giør ey/ thiinde, daa er hand skyldig iij marck sølffuer till/ Bisþenn. En om hand fiider faa thuenne xij maanede/ att hand giør ey fiin thiind, daa er hand sækær vj/ marck till Bisþenn. En om hand fither faa trinne/ xij maanede att hand giør [ey] fiin thiinde, daa haffuer han/ forgiort alt det hand paa bode y lande och laufom/ øyre, och ægher, halffth kongen och halfft Bisþenn./ En om mand giører aff fumth, daa er det hans som/ thiende er, en hith alth opneffnth kongen och Bisþen/ som icke er thiinde aff. En faa er thiinde henther, kaller/ hand ey retth giorth haffua som lika a, da skall/ hand ftande fir metth ein eidhe finom atth hand haffuer/ de thiind rette giorth, da skall hin faa litha, faa som/ lagman y førfte finne. En faa som ey will fuerie till/ kraffder; daa fannar hand figh daa skuld paa. End/ om faa fama wordhir mett skiluisa grundsemd optare/ mifthruder, att hand giører ey retth thiind. daa fanne/ eidh hans ij granner hans skilricker, menn their nesto/ Gæme och gorla aat er thiind himther att hand eighi/ skuldh giffuer ~~sk~~ nog^om feer auunder skyld eller iluil=/ie. Thvi faa fyndir fuorlige emod gud fielff, och fiin/ Jemchristenn.\\

De Baptifmo 3 capitulum/

Ala fcall barn huart er boret wærdher y heimen och/ manshoguth er paa. Tha att nokrer orkymler fee a/ och kircken føra, och lade *presten* fkire *det*, om hand/ er ner. Eller fkulle konor fua føre, thegar thær/ æro hia barnburdum, att ther fee vatn y hia, att/ æff barn er metth litlu liffue, och naar ey preftenn./ da fcall fkira *det* huorfom hia wærdher ftadder/ iæmuel fader eller moder om ere andre mend ey till./ och giffue barnith christeligt naffn, och døbe thwi y/ watne, och meele difse ordh mædhan. N: Jeg fkirer/ dig y naffn, faders, och Søns, och helligaandz. Amen/ Och fcall wid difse ordh enkti awka, och ey aff tage/ Raake gærer engha fkirn , och ey dogh ~~ne~~^{ne} fniør ne/ ijs nema watn fe ædher aff iifs ædha fniø giorth/ werdher, och faa adh fader ædher moder fkira barn/ fit y thefsom naudfynom, da fcall tilfkyns gudfyffuer,/ hiunfkab thira ey fkilia. Dør ^{oc} barnn ædher en til/ prest kommer och quædis fkirth haffua er *med* fær/ da fcall barnn kirckumgræffth wæra, ellers ey./ En huer dag difse nødsynar till komme, da maa/ barn fkiris faa well Juledag och paaikedag, fom/ andre daghe. En ey haffuer barnn att fkira paa/ xiiij dag Jull, wden nødfynn. En om mand holder/ barn hieme ofkyrdho v nætter nødfyneløst, gelde/ Bifpenn vj aura: holder hand andre .v. nætter/ gelde bifpen xij auræ. Holder hand tredie .v. nætter/ gelde Bifpenn iij marck. Holder hand fiorde .v. nætter/ gelde Bifpenn xl marck, nema høffdinga barn fee/ Holder hand lenger och dør barnn wskirth, daa er/ hand aff thwi wdlæger, och alth hans godz, tage/ halffth kircken och halffth Bifpenn. En huer fom/ weiter barne gudfyuiar, daa ere de fkyldig att lere\\ dennom Pater nofter, Aue Maria, och Credo. En fader/ och moder ere fkyldigh att gøme dem for all liffs fare/ inden vij wetter wden fothth. Nu faa fom vij wetter/ ædher ældre ęro fkyldige att nema *pater noster*, Aue Maria/ Credo paa norfke, och figne fig med *det* hellige korfs/ tegenn. En om xv aar gamal mand kand ey *pater/ noster*, Aue Maria, och Credo paa norfke, for wanryck=/ter fager, och haffuer hand wiidth till, daa er hand/ fæker iij aura till Bifpenn. Nu fcall och prefter al=/tiid rede were att fkire barnn huer time fom, hand/ wordher lauglig kraffder att fkire barnn, ædhe y/ naudfyn att fare till fiug mans. En han eff for=/nemdpz och dør barnn wfkirth, eller mand w=/fkriiftith, daa fuare hand fore Bifpenn thett kir=/kum loghum fighe, och helagra kirckum formana/ fkipanar wduife. En widher barnsens fader eller ær=/uinge den dødis iij marck. Saa framth att fkynfame=/liga er y naudfynn mote prefte faret. Huart fom hand/ tarff a Siøø

eller land fare, och see iæmwel hiem reid=/dher fom borth, faa att hand tørrfuer ey
fielff roo eller/ løpe. Och en der fom fattigdommen er aff megen fiug/ mandz were
preften defs goduilligere, wentende fig/ der fore lønn aff gud fielff, Eller maa de
wente/ reffther effther maale voxtum./

De Infantibus et eorundem patribus Capitulum 4/

Saa skall fader att barnith were er modher figer a/ hender, nema han fyni med lyretther eide a første dome/ er hand wærdet till kraffder, om *det* fynift bispenn/ eller hans wmbudzmand retteligt were med skyn samme/ mendz raadh. En ther er meinbugera, fyni effther/ maala voxtum. Nu er saa døder er, hund kenner barn/ daa skall *det* ftande er hund sagde y fengeiar færth/ finne, om hunn sagde icke to till. En hun skall *det* \ fande med sin eidh, och thæær konor er hia henne/ wore, och daa hørde hindis ordth. Nu ere de icke till/ daa skal proff, om nogle mend wifte famuifto theire och/ huarth nakot fuare *thet*, di barnet war fødth att rett=/re tiltalu, och spørge sidenn hinde skynsamme mend/ effther thwi som dem tyckis were rettifte for gud. Nu om/ konen dør før en hun figer faderen till barnith, daa/ løge saa hindis rett for bispenn som henne er nemaft / aff them, som hanom tyckis ligifte till were, bædhe/ till reetter fins och wider ~~tagw~~ takw barnfens. Och om ey er/ proff till, daa kommer hand hanom till eidh. Nu om/ kone will ey fige faderenn till barnith, da bliffuer hun/ skyldig h iij marck till Bispenn, och ale da manden lith/ barnn. En barnn skall moder følige, och tage retth/ effther moder fader finom. Och waretz præftenn, daa bar=/nith till skirfler kommer att their spørge skiluiifliga/ om fader bar[n] fins a thennom *thet* segest. Nu ligis barn/ <y defs> mandz etth, tha att sidare see er med eidhe fyniande,/ och fynis skylr< ikk> om mend att y faders ætt see ligt, daa/ ber *det* feer sielfft vitne er proffuat er fannist konnonne/ och teefs er hun kaller fader och ligift barn hanom/ Och tage fader ved barnit fiitt, och bøde for meinfuore/ fiitt. End dennom for full ala ther ær, *det* barnn haffuer fødth./

De reparatione Ecclesiarum et fusten= /tationibus earundem capitulum 5./

Dett er nu der neft att wy skulle alle ^{de} kirker oppe hol=/de och ~~helligedomme~~ ^{Cristen} dom, der den hellige Oluff konge fette paa/ Monfter tinge, och Grinckel bisp, och thennom allom/ ær ^{som} fidan waro groffuer. En kirckener ero tær y fylcke/ huerriuer, wer kallom hoffuith kirckener er wer eighom \ \ aller fylckis mend gærd oppe att

holde. En om thier/ kirckum ^{falla} och brotna hornstafuer, tha eighom timber/ a tufft fore xij maanede ere lidne, da skulle wy bøde/ alle fylckis mend xv marck, och a thet halfft kongen/ och halfft bispen. En om thier fornemmatz ferre mend/ end fiordunger manna ædher ottunger, da skall skipta oor/ thwi fæ som thir ægha tall tiill. En ^{om} thir ~~bø fore~~ for=/nemantz einkammen, da skulle thir bøte fore thetijj aura/ bispen, for huert træ der behoff giøris, och faa daa/ thræ till att fiden see, och øyre fore malmat/ och øyre for nagla huerium er a skorther. Nu er kircke=/gaard, da skulle alle fylckis mend gaard om giøre. da/ skall bispen ædher hans aarmader giøre steffne till/ och eindaga att gærder skall gord were. daa er wel er/ giorth er. En ~~eigh~~ om icke er giorth, och stander kir=/ken gaardløs xij maanede, daa skulle alle fylckis mend/ bøde iij marck bispen. En om thet fornemptz einkammen/ da skall bøde bispen iij aura, och føre træ huert er til/ tarff att haffua och faa træ till, daa fidenn att see och/ giøre gord om kirckenn./

De distinctione Ecclesiarum et ipsarum æ= /dificijs capitulum 6/

Nu ere kirkene adhrer er gærd skall oppe holde fier=/diings kirkene och ottings kirkene, heradz kirkene och ho fa kirkene, thessum kirkum skall alle op holde/ en eighe tufft øydha. En om kirken brenner eller/ hornstaffuer brotner, da skulle de alle menn som kircken/ aager lade tymber paa tuffth komme før end xij maa=/nede ere ledne. En om ~~einkammen fornemat~~ da icke/ er tymber paa tufft kommith, daa skulle de bøde for/ det iij marck sølffuers vid bispenn, och fare daa till att/ gjøre kirckenn, och sidenn fee. En om einkaman forne=/matz, daa skall bøde bispenn aure for træ huerth\ \ der till tarff ath haffua, och faa daa till træ att/ sidenn fee, och gjøre op kirckenn en huarghe tufft øyde./ En om einkamæn gjøre kirckenn ædha lenda mader/ ædha bonde, eller huer som kirckenn gerer a Jordhu/ fielffuis med bispens orloff, di att ey maa annars kir=/ke gjøre. da skall thira oppe holde, och aldre tufft/ øydes. En om faa kirckenn brotner, och falde hornstaffuer/ daa skall tymber paa tufft komme før end xij maane=/de ere fra lidne. En om ~~hand gærer eighi kirckenn~~ icke daa er frem/ kommith, daa skall bødis iij marck/ och gjøre daa kirckenn som adhrer. En om hand gærer/ icke kirckenn, och lader ftande xij maanede tufft øde/ da skall hand bøde for det iij marck Silfrs bispenn. En/ om hand lader ligge tre winter tufftøde, daa/ aager koningen Jordenn, och odlazt med, di att haffua/ kirckenn groffue a førte xij maanede. End om han/ gjører ey faa, daa skall bonden tage igen Jordenn, och/ gjøre ein kircke paa. End om hand gjører icke faa/ daa aager koningen Jorden, och kommer aldrig fiidenn/ wnder bonden, och skall koningen da fri eins kirkiu/ a gera. Nu ere kirckene alle gjorde, nu skall gaard/ om gjøre de mend er thiere kirckenn aage oppe att holde/ och haffue giort inden xij maanede. En om daa er/ icke giorth, daa skall bødis xij aura bispenn. En/ om det fornematz einkamen, da skall bødis iij aura/ bispenn for huerth trææ der till tarff att haffue, och/ faa daa till træ att fiiden fee/

De consecratione Ecclesiarum et quibus/ sepultura admittitur vel negatur 7./

Huer bisp er skyldig att wiie kircker alle, och fare/ till fylkis kirkenn med xl mendh, och were ther a thira/ kofnad som kirckenn lade viie, eller reinsa faa mange\\ netter som hand maa ligge der effther fordom seduan/ daa hand faarer adhra fina skildho, och det samme om/ herritz kirckenn. Nu holder kirkenn sin wigsell e me=/denn hun stander oppe ædher meire luter hennar/ som sagt er, e medenn hornstafue stande, da att kir=/ken tarff wmbøder, daa hieder det kirkiu vmbøther/ Nu maa siungis y kirckenn med Bispens orloff, tha/ att hun see ey wigd, och haffuer hunn daa det/ samme frelse som wigd kircke haffuer. En ey maa ior=/dis der liig nema kircke gaarder see wigder. Nu om/ spilt haffuer kirckenn aunder blod. hoor eller anner/ligom, daa maa ey siungis y deris kircke, eller y kir=/ke gaard liig graffuis, før end bispenn haffuer henne/ reinfett eller wigd med watne, oc theim faangh som/ der høre huad som faa kircke haffuer werit wigd/ ædher eghi. Dett samme er och om bandfetter mand/ eller forbodader werder mett offkappe nidher fetter./ Saa och om defser luter hende y kircke garden, daa/ maa ey liig y thenkircke gaard ned fettis, før en/ han er reinfett aff bispenn/

.8./

Bispenn skall kirckerne raade och Christnedome alle som/ hellig Oluff koning iattade Grinckil biskop a Monster/ thiinge, faa wer wordom a fetter sudhen. Bispenn vor/ skall fette prefter till kirckerne alle, der er hand weith/ a kunno rettar tider weitha gud och mend, och giøre/ andre tienifte, som prestelig embede tilhører. En om bispen/ far y landith op fra skiprin fine att wiie kirker/ eller giøre andre thienifte monnum, huert som hand far/ langt eller stackith, da skulle bønder faa hanom redskiod / ein øg huer bonde der øg aager, faa wide som bud er op/ skorith. En hand tage aff faa mange som hand tarff till/ defs hand haffuer xxx eller xl:. En om de wille ey\\ Reidskiod göra, da ere de fæker bispenn iij aura/ huor der faller, End for Reidskiodz bodfall faa me=/git sam lag wilia, och lectizt ^{lidis} effther bodfalle

med/ lagum. En om mand kommer icke till Reidfkiodz/ fkipta, och løner fitt
Reidfkiod, och lader ey till fkip=/tis komme; da fee fom haffuer wgiorth/

.9. capitulum/

Nu skulle wy der neft wyrda varn drotten i thuui/ att tyrma kirckun wor, faa att huer som flyer y/ kirckenn eller kircke gaard sig till hielp, daa skall/ hand were frihellig for huer mand, meden hand/ er der, och till defs att hand maa frels dedenn/ gaa eller fare och hielpe faa liffue siino att thwi/ finne. En prestenn som er der siunger y den kircke, skal/ hielpe hannom faa att hand dør ey for madtløfs: skyld, eller dryckløfs, eller froft. En huer som for=/mener prestenn denne hielp, att giøre de mend som/ y kircken eller kircker ꝑ gaard flyer, eller dem/ ꝑaa kirckegaarden med wold eller suig ville tage/ daa falde de som det wille giøre y band aff/ sielffuø werkeno, och sæker huer dere iij marck/ wider Bispen. Och mughu ey før affløster/ wærda. En faa mader der wth wor taginn, worder/ ~~h~~ heillimader atter førder. Och ey/ skulle tider y thieræ kircke forweitaz nema/ loghen siolff see for imifsa storglepe skuldh/ att theim manne holde ey kirckenn fridher. En/ om faa ær, att denn som wd wor taginn, worder/ faar eller och dreffter, fuare fliko før som hand/ wore y kirckegaard draapin. Swa och en/ men bæriatz y kirckenn eller y kirckegaardenn/ som wigder ær, da ere de wbøde mend, nema\\ thet virdyft meyre milkund wærth wera. En om menn/ wærie sig for wfrede menn, eller dem som med bana till/ rædthom att theim koma, tha ære their sin sæke/ En faa ær ~~wigd~~ wigh wekker sækeft xv merkr/ halfft kongen och halfft Biscopen, och wære y bande till/ defs att hand er affløster, och faar till allan koft=/nath der behoff giøris, att reinse eller wie daa kircken/ med. Och kirckjunne och monnenom som mistyrnat ær/ doom och halffuo auket faker kirckiu fridher. En om/ faa ilde kommer till, att mand worder flagiin y kircken/ eller ꝑaa kirckegaard, tha ær faa ær thet giörde att allo/ wthflæger, och forgiorth hueriommm penning fear fins/ Kongen och Biskupc. Nu huer vetne ther som kircke fredh/ worder brødenn, tha skall fa iamnen ræth haffue/ som brothet ær widher, faa att kircken worder førft/ igen wigd med kofnade tefs ær brothet hæffuer./

De fepeliendis/

Huer chriftenn mand der dør skall y kirckegaarden/ begraffuis, en y kirckenn icke wdenn med Bispens/ wilie. Nu skall ingen wdadha mend y kirckegaard/ begraffuis som ære drottens suikare, morder, och tiuffuer/ dompder flugumen openbarer raanfmenn, banfmenn, och/ banfætter mend, och thier som y forbode ero heligare/ kirkiu døa, och de som legge sielff hand paa figh att ty=/na siolffuum fig. Och saa de som tēlia och fræmmia/ wrangan wtrunad for monnum. Saa och openbare/ aakerkarle, och saa de mend och barnn som ey naa/ ikifsel for dødenn. Skall difse mend begraffuis y fløde/maale som møtis løø och grønn marck, der som ingen er/ till meins eller skade, eller thier som fonner wane/ haffuer wæit. Thes kyns menn graffua, och aff forna=/dhe fins annet bætræ raad med raadhe wmbudz=/mand kongens och Bispens. En aff dem som ere optalde\\ wden tiuffue, dømde, mordere, openbare ranfmend/ och wlkærde mend. Tha maga koma y kirckum/gaard om vitne er till att thier kalladhe till preft,/ eller haffue skilricken mend seett paa dem nogit id=/ranner marck aadher, en thier dø att thier wilde/ rethleda fig wider gud och heilig kircke. daa maa/ preftenn løse denn døde, och med Bispenns raadh/ graffue liik thiera y kirckegaardh. Thwi att/ æruinger thiera er saa døde ero skylloger att retleida/ affbroth thiera effther kirckum logum. En om tef=/konner mend komme oor theim liffs harka, tha er aff=/laufn then ær thire fengw aff prefte enkis werdth/ thwi skulu thier fara som førft thier geta till biskupc/ och enda saa fiitt maal med hans raadhe oc loghum/ Thet samme er om alle tha y band och ftorglopom ero/ huert thier dør eller liffue. En om da menn som før/ ere talde tiuffue, mordere, och ranfmenn maa ey y kir=/kegaard komme wdenn kongens samtycke see till med/ och det samme huaruetna der som kongfdomenom ber/ med halfft fekt, aa wбота malom y chriſtnom/ rette. En om oder er fyr sedher aff theim monnum/ som fig tyna, tha er miskunnar maal, och medh/ bispens rade och dome, och ftande till huath thet/ dømift oodz mans werck eller ey. Och om det dømift/ oodz mans werck, daa far likit kirckegaardenn/ En om det fæller, fæller till wthflæger. Och tha/ a halfft godzett kongen och halfft effther bispenn/ det samme om gerdingiar och trygroffua y chriſtnom/ rette, och da menn som telie wille ædher wantro/ før monnum at kongr och biskupr eighi thiere godz/ bædher och loff och laann a kirckumgaarde./ En om nokor worder aff theim som nu ero optalder\\ y kirckegaard graffuer før end thier haffue retleith/ fig da skall saa er thet læth göra

gelde *biskupc* .3. *merker*. Och/ huer faa er *ther* weither lidet till vj aura och graffue/ *det* lick op effther och kaftē or kirckegaarden och gielde/ *allan* then koftnith med som till tarff att reinfā eller/ wie da kirckenn eller kirckengaard affther. En om/ ey ma skilia bein thieris fra annar chriſtna manna/ beinom. daa maa tholadz att thaw liggi som kommen/ ero. En huer som graffuer then vthen kirckegaardh/ foom i a lighia, da er hand fliko ſamu ſakadher/ vider *biskupe* som før er ſagt, och graffue hand y kircke=/gaard. End om nogenwmage eller fattig mand finner/ paa telkons liick, da ſkall faa er a byr neſtom eig=/nom faara till taghar hand wardher war vidher/ och wøla om lick som nu er mēlth alligher ſuare theim/ fæktom firi som før ſiger. Huer dag maa och lick/ begraffuis, wdenn langfredag, och ſkirotorſdag æpther/ thet klukkom er opbundett, och paafke affthenn till/ defs er kluckann ludher, och thet meire som ſtander/ y præftabogh. Ey ſkall och liick inde ſtande iffuer fimt/ naudfiniarlauft. En om længer ſtændher inde gelde/ *biskupc* iij aura, och føre lick till kirckenn. En om hand/ will ey føre lick till kirckenn och lader hand inde/ rotne, da haffuer hand forgiorth huer peningh fearfs=/ins, tha a hand koft att gange till ſkripte, och/ bøde widher *chriſt*. En om hand giører *det* icke, daa ſkall/ hand fare oor landeign *konungs* waars nema full/ och liofs naudfynn walde. En om byr faa øffuerliga/ a fielle eller ytterliga paa øyom att theer naudfyner/ gange der att hand gether ey lick till kircken førth/ for ſøø eller ſnø aff miklom a fiællom, da ſkall/ hand y wdhus føra, och fæfta op, och lade ey paa\ iorden ſtaa. En om faa er mæn trota er lick a att/ føre, da kræffue hand manne a theim neſtom beam/ faa margha att hand ſee wæll før att føre lick fit till kirckenn. End faa er fornemdpz och ey will med/ like till kirckenn fare, bøde *biskupc* iij aura. Enghum/ ſkall oc thwi øwaft om kona worder med barnn/ død, da ſkall hun faa begraffuis y kirckegaard/ som andre chriſtne mennifke, tha att barn ſee ey fra/ tagit/

Nu er *det* forbudith att *menn* myſtymift y helagom/ timom y Jolagredhom eller pafka eller adrom gradhafta=/dom. End huer er their gerer gielde *biscopc* xiiij aura/ End for huer anden hellige dag, gielde *biskupc* vj aura/ En huer som ey kan barnn ſkyre gelde *biskupc* xij aura/

Lick huert ſkall begraffuis y sognekirckegaardth/ eller der som hans formenn haffua ætterhaugh aff aldher,/ nema nogen haffuer ſig walt legerſtad y ein anden ſted/ fielffuer wden nakors lokkann eller till leidingh. End/ om nogen worder begraffuen anden ſtad, da ſeer ther vm/ gømd *kirckjum* logh effther *biskups* dome. Saa ſkall mader/ man graffue, att ey graffue hand om annen paa/ lidenne. End huer som faa graffuer att wilia ſinom/ æder whyrdi, gelde *biskupc* vj aura. End huer som faa/ graffuer op som før ſiger och følegher hold æder blodh/ eller haar gelde

biskupc xij aura, och offuann paa ful=/rette vider æruinge den dødis effther vj
mannedomm/ End skall och y andens ættherhaug graffua at w=/vilia thieme er
eigho. Saa och om mader chiftne/ menniskis beinn paa kirckegaarden, gelde
biskupc vi aura. \\ Jngen mader maa meta, lægerkaup att kirkiu eller lick/fengh,
och huercke skall duelia ther thet att ey see faa=/ler giaffuer geffner fore hin døde.
End biskupr a ath/ trængia med heilagra kirkiu rett och hertigom theim/ som
affrøkiaft att gøre slikar aminninghar eller skyl=/do som att forno haffuer verith di
att huer godann/ och logligan seduane som mend wille neder fælde, och/ chiftens
tilhörir bolck, da a Biskupr offuer døma, och/ ahyggia a haffua, att hand ey neder
falle gud till for=/fmaan och den hellige kircke till skade./

De festis et Veneratione sanctorum/

Drottens dags helgi skulle wy wel heiligt holde./ Byriatz den helg paa lauerdag da foell kommer till veft/ och helft till midnatter fore mandag. End huer som/ ey holder heiligt paa søndagh gelde biskupc vj aura, for huer / søndagh der hand bryder helg paa. Nu ere de flere/ dage ær med flerom och ymisum fastom och helge/holdom greniatz langefredag, da skulle wy enkanne/liga vatnfafta for, di att da tolde wor herre Jesus/ christus meiro pino paa denn dag for mange fager. End/ iij ero thier aff melsodaghom er nonhelligh skall før holda/ med watnfafto, Olaffs melfo dag hin førre, Mario/ melfo dagh førre. Alle helgene dag, da skall holda med/ watnfafto och nonhelg. Joladagher, xiiij dagher, pafke/dager, huitesøndager. thior ero aller Jamner hinom att/ helgi holde, da ey see watnfafta føre. End huer som/ bryther tha helgi, gelde xij aura biskupc. Nu ero thier/ xiiij daghar er fafte och nonhelgh skall fore wære och/ tyrma som søndage. Nu ær mariu melfo dag y longe=/fasto, Annar Jons mello dager, iij ær perfs melfo dager./ fiorde, er Suittuns melfo dager. femte er felio wako/ dager. Siette er Jacobs melfo dager. Siuende er Laurentz\\ melfo dager. Ottende bartolomeus dag. .ix. ær Mariuu/ melfo dagh hin fydra. .x. Mattheus mello dagh. xi tueggie Apostle melfo dager, Simonis och Jude. xii Anders melfo dag/ xiiij Thomes melfo dag. xiiii Mathias melfo dagh. Nu ero/ ther dager er fafte och nonhelg er fore. kyndifmelfo dag/ och Michil melfo dag. skall halda med nonhelg, da att ey see/ fafta fyre. Och skall føre difse daga faa bøta som fore/ søndagh om nogen winner aa them/

De eodem/

Nu ero dager adrer er ey er nonhelgh firi ne fafta,/ end da skulle iæmhelger were for wærkom fom søndager./ End om menn winna paa de dage, da skall bødís for det .3./ aur *Silfrs* biscupc. Nu skall da daga tælia. Ther hæffuer/ vp Jola helg førft iij daghar neftar Jola dagh. Otten=/dag Jull, thier skulle alle iemhelliger were, end dagar/ defs emellom, da skall bergha boo fææ fino om torff ær/ att. Saa er pols mefso dag nest Jolom. Saa er gre=/gors mefso. Saa ij dage y paske wge mandagen och/ Tifdagen, er ey maa vinna nema berge att bufæ/ fino eff tarff er aatt. End onfdagenær affheilager/ Daa er to apostle mefso dage. da er korfmefso dagh./ Gangdage skall faa holdís att fafte till nons): 12./ och æde faa huith att none, tha fyfto tria och halda/ helagt fra dagermaal och till noons med helgar=/domar bærazt vt. End for dagermaall och æffther/ noonn vinne att wilie finom. End helligtorfdag afftenn/ er halfft helligt och faste wider fik. End dagen fielff/ er hellig fom paske dagh. Da er haluars mefso. Saa/ er Botols mefso. faa er knutzmefso. Saa er fuit=/tuns mefso fidare. Saa er marię mefso magdaleneę. Sa er Olaffs mefso fidare. Saa er korfmefso. Sa er / Martins mefso. faa er clemitz mefso. Saa er Niclos\\ mefso. Nu ere difse dage talde der wy skulle helligt/ holde y laugen wor. Kaupfkib maa ey ridhia om helgi/ nema fkibs hafke ligge wider, da skall op bæra oor/ flødar male at oofekiu, och faa thet fom ey gæter fki=/p austre wart foot tan ool er mader maa fitia a flæda/ vppi, æder rofse offuana rida, da er faa engho fæker ær/ med. Nema men føra melder till kuerner eller adroledis/ gerent thet i flærdt wider loghum att thier fiti a lafse/ eller riide a kliff, di att daa nemer fækt fæm dakrike/

Nu om biskups wmbudzmand ær till kwadz stadden haff=/ue mann a werki a æinæhuoriu tefsom deghi fom helliger/ ær ædher att forbudnom maat a faftadaghom, daa fuære/ hand ein wndenn eff hand fyniar ædher gelde fæm dag/riike er till. En præfter eller wbudman biskups, ftænder ey mann/ a werki ædher faftu a^{ff}brotun, da ma faa er før fok wa=/der kwedhia herfkueder witne. Ein fkall fueria och ij/ fanna vm ol iij aura maal. End om maal er ftørre, da/ fkall ein fuerge och iij fande, en their skulle fylckis mend/ weræ. Thenne skall were eidtaffuelfe, att ieg flyter/ thwi till gudz, att ieg haffuer thet hørt, och thet haffuer/ flotet vm iij bea. æder iij fleyrom. End ey wed ieg huad/ fanth ær eller icke. End hin

fyni eff hand weith fig log=/nan were, ellige se gønth wm fiordungs ting fom fiider=/mer figer./

Nu skulle wy søndagen och andre hellige dage med megenn/ wurdning holde fom fagt er. faa a dem dage skall ey/ løkia ne tingh steffna, och ingen till døde dømme ne li=/kams wanader, och eghe eidhe vinne nema till fridhar/ ædher logeidha. En huer fom adrouis gerer gelde fom dag\\riiker ær till, och se domers ædher edren wgilder nema/ vm chiftnis doms malleffni och llogpofta ma och mader/ godz fit ædhr lood fiitt a Jordenn fiine och heim fteпно/ gera. fektaløft paa alle hellige dage./

Nu ere de dage der fleste wita att allar fultida mend/ oc heilere ere skyldige till att fafte røkeliga. fom ere freda=/ger alle paa xij maneder fornemder mefso effner, och/ imbredager. En de komme iij gange om aarith. første/ komme y ande wge y langfasten, onfdager, fredager, lø=/urdager. End andre ere y huite søndag wige om waa=/renn. Tredie komme om høften onfdagen neft er effther/ korfmefso. Stender korfmefso dag paa onfdag daa hæ=/uiaft imbredage paa onfdagen neft effther. End imbredage/ om winteren skulle were y tredie wige Jolafasto. End/ Jolafasto tiid heffs paa denn samme søndag neft er Andris/ mefso, huert fom saa søndagen er for eller effther. Stænder/ Andris mefso dag paa søndag, daa hæffs Jolafaste tiid po/ samme søndag. Nu er longfaste ær rokeligafte a att/ briota, di att wor herre Jesus christus helgade hende sielffuer/ med fine fafte & och marg døger ther till fleire/

Siuge mend och wmage ere ey skyldige till fafte ne=/ma helder gøre almofse fiin effther rade prestens och eff=/nom, theim er gud heffuer leett honn. End de mend der/ xiiij aar ere gamble eller eldre, och heiler ere skulle fafte/ fom nu er fagt, tha med wægd a wngnom aldre. Æther/ mader fiik paa watnfaste dag gelde biskupc vj aura./ Æther mand huit gelde biskupc xij aura. Æther mand kød/ gelde biskupc iij mark. En om mader æder huith a theim/ dag er han a att fafta wider fiik gielde biskupc vi aura\\ nema prestens loff med nogle skyndfæmd. Æther hand kødth/ gelde biskupc xij aura, nema hand se dagwiller. y lögfasto/ maa mader ey kallatz daguiller. End for huer dag der/ mand æder huit om longefaste nødfyneløft gelde biskupc/ vj aura. En huer for huer dag der mand æder kød y/ langfasten gelde biskupc iij marck wdenn nød driffuer hanom/ till att æde. och ^{om} hand haffuer icke anden mad till, daa/ skall hand gaa till fiin grande, och biude madfkipte. En/ om hand ~~dør aff fuulth, och hielper~~ faar ey, da skall/ hand kød æde før end hand dør aff hunger, och hielpe/ faa fitt lifff. En om wmage æder kød y wtiide, daa/ skall hand huftrygis aff prestenn, en waruetzlo mader/ wmage gelde biskupc iij aura om hans wold er till./ De mend der thet drega i vænio fino att æde kød om/ langefaste, da

ere de wdlleger, och fæ deris halff kongen/ och halff biskupc. Och det samme att mader der faa kødth/ æder optare end ij fredager samfløta. Ere och mend fkyldiger for ooll fafte och helge affbroth script for tage. En/ y thinne bodordhom och allom adhrom fcall naudsinar/ meta. Ey maa mand fastande hede der dricker for non/ om fafte dagen nødfyneløft. End de ere nødfynar om mand/ er fiug eller y ftor ærffwado ftædder som nyttelig ær./ Nu om prestenn miubiuder helg eller fafte dag, gelde det som/ y preftebok ftaar fchriffuith, Och see daa bønder fagløfse/ da de helde som budith wor. En thet maa ey mand/ kalla afffakan fina att hand wor ey till kircke, daa/ liuft wor helg eller fastedager, di att alle er fkyldige att/ føge fine fogne kirker, huer søndag wdenn nødsyn eller/ louglig forfald. End huer som faa er iij søndager/ forfallelauft att hand kommer ey till ~~th~~ fognekircken/ gelde biskupc vj aura.\\

Dett er nu thwi neft att æde maa all denn madth som/ ey er forbudenn y laugen. En ootenn er monnum forboden/ att æda som er fuidda eller fueita. det kallis Suidda som/ faa dør at eighi gange nogens till werki till dødenn. En/ thet som warger æder, hunder biider, biørn ber eller for/ berg falde, klaffue kirckiu, eller paa funde fprenGIS, da/ maa det ædis fæktalauft, och er da raad att kaste paa/ wigd watn adher. End mader fa som æder hund, kat/ eller røfse kiød naudfyneløft, da er han aff thi wdslæger/ och fę hans alth wider kongen, och biskupc, halfft huer/ dem./

Om Schriftegang och Romerschatth

Huer chriften mand der witz er witandhe, skall gaa till/ scripte y *det* minfte ein gang om aarith y langfastenn, och/ fige røkelige affbroth fiin, och sine fynder, och tage fidenn/ tienifte paa paafke dag. nema hand fee y theim fyndom/ att hand maa ey tienifte tage, da gøre med <biskups> raade ther/ om ^{eller} preftens, huad hanom bydz. End huer lom ey gaar/ till scripte y langfastenn, och tager ey tienifte paa paafke/ dagh, och er hand xij winther gamel eller eldre, da gelde/ *biskupc* xij aura for huert theire. Saa skall och gelde *biskupc*/ xij aura, der tienifte tager y forbudth. Saa tager embitte/ y forbode lom forbodith ær æmbitte eller er y de fynder/ stadder lom obenbarlig scripth ligger widher. Drager menn/ y wænio iij winter lenger, att hand gaar ey till scripte/ om langfastenn, eller tager ey embitte paa paafke dag, daa/ drygher hand heidenn dom, och er aff di wdfleger, och/ hans fæ alt wider *kongen* och *Biskup* faa er och huer chriften/ mand skyldig att were y lydno wed paffuen y Rom/ och fordi skall huer mand der till scripte aa at gange\\ haffue med figh ein penningh talden och faa preften, thet fæe/ skall haffue hin hellige peder y Rom, och di kallis *det* Ro=/merfkatt. End huer thet lyker ey, och haffuer hand der/ till effne eller fang och fwa, faa er widher tager løner thei=/re nakot aff, da ær hwartweggia theira y pauens bande/ End Romersfkatt then skulle de prefter der till preftemod fare/ haffue med fig oc fwa, oc theire Romersfkatt der hiemme/ fiide. Hueruetna ther lom mader reiter fielffuer gud fwa/ a mott fek, och hans brud helagra kirkiu, att hand/ falder y band for fiin affbrott skyld aff fitt egit werck/ æffther heilagra fædra skipan, ædher werdher hand band/ ferdher for sin wlydighed, eller forbodadher aff heillagre/ kirkiu formanne, daa skall hand retleida fig lom førft/ med *biskups* radhe att mand wennitz ey lenger y hans ogyt=/to. Ligger hand y de bande xij maaner eller lenger, fiiden/ hand worder lyfter obenbarligh y deris kircke, och will/ ey bøde fiin brødth, och affløfen faa, daa er hand aff di/ wdfleger, och hans fæ wnder *kongen* och *Biskupen* da tage de/ for fiin rett er misgiorth er wider./

Dett er nu der nest att hionskab er rett reglo haldth, en/ om hand er rettelige holdenn. di att gud fielff skickede ha=/nom y paradifs emellom mand och quinde, æder en thau/ fynd dogatz och aff thwi fyngatz faa farlige er med hanom/ far ey retliga. Nu er *det* førft y hionskabs maall, att/ mader skall bede fig denn møø eller

quinde, der ey er men=/buger paa, och mæle difse ord, eller andre witterlig. Jegh/
fester dig :N: meg till eigner quinde att gudz loghum/ och heillagre kirkjum

famþycht oc ær þu mijn festar kona hæ/dhan af Høyra fcaulu oc godir menn/
jayrdi kono, ca der cm qya þeira ce fest/ werder, oc skilord þes er festir þui ath/
þat ær forbudhit af gudz halfuu ath/ [engenn mader festir feer kono æder moy/
nawdighca Theira felting [scal prestef / lyfa [ath foknakirkju iij sunnodagha
fyrir/ bryllæup [Finnca tz nockrir þeir men/ er þeir witcu meinbugha aa þa sculu/
þeir til læghía [cyr en c bryllaup c goretz Sæghi ca þeir ey cyr til mc einbugha/ en
[eftir festing ca der bryllaup c þa scal/ þeim engenn þar vm lydhca Nca ema þeir
haf/ua fwa [fierr werit ath þau tidhin/de hafua ey [til þeira komit

C xxj Vm/ barn þau er geten ero fyrir festing/

Vm fester konu barn er [geten / æro fyrir bryllaup, er þat gudz [wili vm/ all land þau fem cristin æro at tægha r \\ madher festir feer kono at gudz laghum/ oc beggias þeira samþycht þa sculu/ oll þeira barn arfgeng wara er sidhan/ getir han [með þeire kono þo ath ey fe/ bryllaup [giort sua er oc mykil/ krafter hionfkafens at oll þau barn/ fem geten ero fyrir festing helghatz j/ festingenne til arfs ok jæms réttar/ oc aldra sômdar widh þau er sidhan/ æro [geten , æ huat þat [æro dôtter æder/ synir, fleiri æder færi siidhan [getnir / Nema nokor see j meinbughum [geten / þui atj meinbughum hielper huatzkit fef=/tning æder bryllaups gerd Nema j/ þeim atwikom som kirkju rétter sielfuer/ [wtwíifer

En madher skal hafua/ gort bryllaup sit jnnan xij mana/dha eftir festing naudfynia lauft/ En byskups armader gôre honum ftemp/nw til bryllaups gerder [En han \\ gôrer eighi bôte byskupi xij auraa hua=/riom xij manadhun þar til ath hann [gôrir bryllaup sit Engenn er oc skyldoger ath gôra bryllaup sit með meiri kost=/nadhe en hann er fangader til ædher sielfuer wil han

C xxij Vm þa men er ei/ghe mugho kono faa/

Nw er þat þui neft ath allir menn/ mughæ feer quenna fa, [æder konor / men með laghum fem ey fíntz forbo=/dhit En þessar menn mugha ey faa/ quenna, æder konor men Fyrft ~~ela~~ claufter men aller, prestar, [meffodyak=/ner, subdyaknar, witftolner menn, oc/ wanadhir menn, Heidhni menn, mughu/ ey fa cristna quenna Sa madher ho=/rar er gefuer trw fína annars [manz / eghna^r kono, fu feftning dōmetz/ ath [vettoge þot [hon aa kome sua/ horar er hefuir radh með henner til/ daudha ath hann sculi fa hona fidhan\\ oc dōyr hann af þuí radhe [Sua fa oc/ ær gōrer bryllaup til eghnar kono/ annars manz lifuanda bonda henner/ oc hefuir hann likams lofta aat wider hona/ þa mugha þessir menn aldrí þessara quen=/na feer til eighnar kono faa Oc þetta/ æro þau hoor er loghbook vm mæ=/lir æn ey annor Sua ma madher eí/ghi þa kono fefta æder faa, er fren=/de ~~er~~ se skyldari æn ath fimta manne/ faa er [oc adher hafde hona fefta, þo/ ath hann se daudher fyr æn þau kō=/me faman Sa madher ma oc ey ko/no [faa er fyrir gíort ær æder adhra leidh/ er en fa er falle ath hann ma ey kono/ hafua at likams lofta Sua oc ef ko/na a thes luta mals þa ma hon eighí/ giftatz, werda þau barn faman bunden/ ath festíngum oc sæmer þeim vm þat/ radh fidhan hon ær xij wettra [æder ~~xiii~~ / xííj vettra þa mwn þat hionfkap, ey/ skilia, koma þau oc nokott faman/ ath likams lofta æder en þe eru sua/ gamul fem nw er saght þa mughu þau/ eighi skiliatz aat hionfkap fínom, líg=/ger þetta alt j byskups dome eftir scrifuadum/ kirkju ræt

C. **xxíj Vm hionskap oc hoordom/**

Nw er hionskaper karlmanz/ oc kono loghlikt famanband, oc ma/ þat engenn mandher skilia þo ath eighí fe/ bryllaup til giort, er loghligh feftning/ er aa, nema annat huart þeira gefua/ figh j clauster ader æn þau kome faman/ ath likams lofta, [oc ma þa þat þeira fem/ j heímenom ær leita figh forradhe ef/ wil En sídhan^{er} þau kome faman ath li=/kams [losta þa skil þau enginn lutter nema/ hordome Oc skil þoo hordome eighí/ hionskap, fyrir þuí ath þat hiona som/ faklaust ær oc engenn hordom dr^yghir \\ þa ma þat skiliatz ath samwiftu wider þat/ annat hiona er hordom hefuir dryght/ oc lífui sídhan reinligha En huart þeira/ [sem afbryter aader mædhan þau lífua/ bædhe þa dryghir þat hordom, oc er þat/ radh ath þau sættíz fem fyrft wider gud/ oc sídhan síin a míllom . Bríota þau/ oc badhe af oc gora hordom þa skal/ byskup [j ban sættía þar til ath þau komí/ faman after

Nu er þat einfalder hordo/mer at mader tæker feer einlqypa/ kono vndir lína kono [Sua ef kona/ taker einlqypan man vndir síin mann/ En huor ath fliko werder kender oc fanner/ bõti byskupe iij merker oc gange til scrifta En/ [þuefalder hordomer er madher aa/ feer eghnar kone, oc taker hann an/ners manz ægnar kono Oc [sua oc / ef kona aa [feer eghin mann, ok tæker/ hon annarar kono man Er lííik gerd/ míok liot bædhe fyrir gudhi oc monnum/ Oc sua fem fynden awkatz til helfnin=/gar sua awkatz oc scriften, oc fear/sæktir fyrir þau werk Gõyme gíorla aat/ allir domarar andalighir oc wæ/roldzligiræ huaríom [þar ber yfuir [dõ=/ma með laghum, ok sua foknarar j al=/lum [ærendom þeim oc foknom gud fyrir síinom/ aughum oc rethwísona með weghd oc/ míscund þar sem þat hõfuir, þar a huxande/ ath wont werk fe hatat en ey a=/gírn manna fram draghin, þo ma ey/ anners wæra en fanýttir menn sem ey wi=/lia æder kunno rædhas gud fyrir [godh=/rõkna fakir, neme þat af fear=/geldom ok adrum heilaghrar kirkju hír=/tíngom sem scrifuadhe æro ok [retleidhis / til yfuirbota [síinna mífgerder

C xxííj Nær brýl/laup ma gøra með laghum/

Engan þíma [er forbodhit [kono ath \\ festa með [skikom skilom sem nw er faght/
En brøllaups gerd sína ma mader éy/ hafua a þann dagh er notten er heilagh/ [eftir
oc daghrinn, æder fastu dagher er/ eftir Oc fra þui er jola fasta þíidh/ hefs oc vij
nattom eftir [jool Oc fra/ þui er jx wikur æro til [pascha dagh [oc ey j pascha vikur
Oc ey xv. nattom/ fyrir huitæsunnadagh oc vij nattom eftir/ þat kallas ííj wikum
fyrir jons voku Oc/ ííj wikum fyrir Michials meffo [þa ma éy/ bryllaup gøra ne
kono faa Nw/ huar som kono faar, æder bryllaup [gører [a þessom þímom þa gange
til scripta/ oc yfuirbota oc geldi byskupi xij aura oc/ øyri [hvar er þat bryllaup
líther

C xxv Vm/ þa men er brot laupa með adhra/ manna konom/

þEt er nw þui neft at/ þeir men fem brot laupa með eighnom/ konom manna þa æro þeir obota menn/ bædhe fyrir konunge oc karle ok fyrir gíort \\ fee oc fridhí lande oc laufom qyri wi/der konung oc byskup oc æro eighi kirkju [grefur /

C xxvj Engenn mader ma faa æder hafuæ/ frendkono fina/

Nw er þat þui neft/ ath eingin fcal fina frendkono ne fyf=/kono fa til eghnar kono æder hafua/ ath likams lofta nærmeíra æn ath/ fimpta manne fra fylkinom ath tæ/lía æder [fyfkono En ef mader hefuir/ frendkono æder fyfkono ath fiorda/ manne famfarít, þa fculu þau fkiliatz/ aat, oc [fcal hann bõta xij aura, oc ganga/ til fcripta, [En ef madher tæker fystrung/ fina at likams lofta æder brõðhrong / þa fculu þau fkiliatz [aat oc bõte byskupe/ [halfa femta merker oc ganga til fcripta [vider/ fielfuan byskup

C xxvíj Vm þær xvíj konor fom/ menn warda wt^slægir fyrir/

[En þeffer konor æro j meíra þýrmflom [en/ wér winnum a þeim odadha werk æder auk/oms wider þæær Ein er modir manz Annor [dottir þridhia [fyftor Fierda/ funardottir .v.ta dottur dottir .vi. brodur/dottir .vii. fysturdottir .víj stiufmodhir/ ix funar kona .x. brodur kona .xi. ftyf/dottir .xí. modhir kono manz .xii. ær fystir kono manz .xiiij. er fadhur fyftir/ xv. modur fyftir .xví fadur modir .xvíj/ modur modir En ef [mader werder ~~æ~~/ kunner æder fanner ath hann leghx með/ einni huario þeßfara sua [skyl dri, þa/ æro þau badhe fridhlaus, fyrir giort/ fee oc fridhi lande oc lausom qyri/ oc huariom penninge fear síns, oc/ fari oor rikí konungs wars, þar/ til hann hafu ij nt script sína þa er/ byskupr legger [a þeim Oc aa konungr oc/ byskupr fe þeira alt Nema þeir wili bæ=/ter gort hafua Nu kennir byskupr/ æder hans vmbodzmander manne/ ath hann hafue þetta [odadha werk giort/ en hann quæder nei wider þa scal hann \\ fýnia með xíj eídhí, feller til vbota/ [ef hann werder fanner aat

C. xxvíj Vm gudhfýúíar

(þ)Et ær þuí neft at engi/ mader ma eigha gudhfýfuia sína/ En gudfýúíar æro margfalldar/ oc fylgher þeim hín mefta wyrd=/ning ok marghaldelighar þyrmf=/lar

Ero þessa gudhfýfuiar Fyrft / millom þes er skírir ok híns som ski/ritz Annor millom þes er skírír/ oc fadur hins skírda Tridhia/ mellan þes er skírír oc modur hins/ skírda Fiorda mellan barna þes/ er skírír oc þes er skirder werder/ Fempta mellan þes er skirder werder/ oc þeira som honum halda til [skír/nar Sietta millom þes er skír/der werder oc loghligh husprøy/ híns som a honum helder þo [ath/ see eighi neri Oc samuledis ef/ husprøy halder a barne, þo at/ husbonde see ey neri Sianda / millom þes er skirder werder, ok bar/na þeira fem a halda, huart som/ þau ero fleiri æder færri Víij/ mellan þes er a helder oc fadhur/ þes som til skirner werder holden/ Ix er millom þes er a halder ok mo=/dhur þes som a werder holdit.

Warda/ þessa sama gudhfýúíar allar með/ samu wyrdning ok þyrmflum j fer/ming fem j skirning, fwa ath enga/ mughu míllom gudsýúa giptingar/ bindas Oc ef nokor dyrfuítz/ þæær ath binda, æder bundit haf/ua þa werda þau fem þes hafua dyr/fs með kirkju dome oc hardom ofuar=/koftom aat [skilíatz oc ganga til/ scripta ok bõte [byskupi huart þeira íij/ merker/

C xxjx Vm þrygrofs menn ok þa fem ij fefta konor hafa

Nw ef mader/ fættist wider þann mann, er læghit hef/uir kono hans, þa skal fa weita þry=/gðar eidh er kono laa En ef hann ligger hona annat finne þa ær hann/ þrygrofue som hín [er weitir aa þry=/gðir, [fyrirgiort fee oc fridhí lande/ok laufom qyri, [tæker halft konunger oc halft / byskuper Oc þat fama fa mader er dry=/ghir likams lofta wider nokot annat/ kuikænde en kono, oc werder hann fanner/ ath þuí þa er hann wtlæger oc obo=/ta mader [fyrirgiort huaríom peninge fe/ars síns, tæker halft konunger oc halft/ byskuper That fama er ef madher feltir íj/ konor oc wil éy líta dome vm þa/ luti þa werder hann wtlæger af þui ok/ tæker konunger ok byskuper fe hans. nema/ þe wili bæter gort hafua

Vm meín= /eidha oc scriptrof C xxx/

En faa mader æder kona som scrift tæker fyrir þessa miðelli æder annur/ok affuær huart þeira annat, oc gan=/ga þau lidhan moot þeim eidhí, þa/ eitir þat eidrof, oc ær lííkt wider/ meínswöre, [þui huor som ath þui wer=/der fanner, þa ær hann af þuí wtz/læger\\ wider konung [som loghbok wattar vm mein/s^uöre En byskuper lyter fyrir meínswöri íij/ merker, [en fyrir meínbugha eftir þui sem ma=/lít ríis j criftno rétte Oc huarwetna/ þar sem menn fwæria ranga eidha, þa/ scal til scrifta ganga oc böte byskupi íij merker/

En ef hann leidir fleira j eidh rangan / með feer þa scal hann gelda fyrir waat/ huarn vj aura, nema þeir vissu ath/ vfwört war, þui ath þa scal þeira/ gelda íij merker som hín ok ganga til scrifta/

Sua er oc mælt ath karl æder kona/ winna eidh til þeira lutha er til fynda/ horfua, fua ær til samhaldís vm land=/raan mote réttom landz konunge, ædher/ vm mandraap, [hordom, æder annara/ ftoorglöpva, þann eidh scal riofua fæk=/talauft oc scal til scrifta ganga ath iller/ eider war wnen

En ef mader hel=/der ey þa script [honum fatt war firi/ jmís afbrot þa [eitir þat scriftrof \\ oc huar som ath þuí werder kunner [æder/ fanner gange til scrifta oc böte byskupi xij/ aura Oc tæker [hann /embete fyrr æn hann/ hefuir þar scriptir fyrir takít þa tæker ~~hann~~ [fa mader j. forbodhe That fama [allir þeir som quædhiat ær æmbete af byskupi/

Sua skal fókía festar møy fína C xxxj./

Nw ef mader bider feer moya þa/ skal fókía þann ath radhe farier erfuín=/ge
henner ær

En mader skal skilia/ þing fyrir frendkono finne oc fyrir heiman/fylghíu, þa sculu j
hender takas/ oc nempna hona aa nampn, æ huat hon/ ær mæær æder kona oc
fæghía fwa/ Ek feftír þik ath loghfullu eftir þuí/ sem adher [er skilt, oc með þeira
heíman/fylghio er nw er talt, oc skirskiota/ ek þat vndir watta þa ær aa hoyra/ Nu
ef faa wil fókía wedhfarar/ henner er kono ~~fyr~~ [hefuir festa, þa skal/ [fara til hufar
fadhur hennar ædher\\ forrædhis mannz henner oc hafua með/ feer watta íj. oc
gqra til henner mana=/dha ftempno ath ^{hann} fee bwín ath fælia ra=/dhafar j hender
honum oc heíman fyl=/ghíu alla, oc skirskiota þuí vnder/ [watta þa er hia æro
ftaddir Oc er/ þeim þat fyrfte [alder þa skal kona / a manadha dæghí huoriomen
hín/ [qffta með brudhenne ok brudhkonor/ ef hin ær bwín ath [fælia vadaf=/ar j
hender honum, [þa [fadhír þing/ skilia fyrir dottur finne Hin skal oc fægh=/ia ja
wider [ef honum kemer aa/samt En ef þa skill aa huoru/ þingh mælt ær með kono,
þa skal/ giftinga [kono leidha fram íj man=/na wítní, þa hefuir hann litt maal/ til
fantz komit En ef þa skill/ [wat vm heíman fylgíu, þa skal/ brudhgumme lata bæra íj
manna/ wítni huorsu mykil heíman\\fylghí war mælt með þeire kono En/ ef
[giftingar wædh kono ward sk=/ilt j iordu þa skal þryggua aa giftin=/gar qweldi, þuí
at [ey er loghfult/ nema þrygguat fe En ef mader læter/ iord j heímanfylgíu dottur
finne æder/ fyftur þa iord torf eíghí at skoyta nema [vílí Nu ero þeir [fattir a
heí=/man fylgd, oc [fua aat felaghe gærd/ þa skal hand fælia oc skirskiota vndir/
watta þa sem [jnní æro, ok eíta þat alt/ giftingar wattar, þa skal hann fitia/ míllom
brudhmanna, oc hon mellan/ brudhquenna, þa skal hann ganga yfuir/ golf [huært
oc gefua henne líufue/ huort som gíof ær minne æder meire/ En barn þau oll ero
arfgeng er þau/ geta fidhan [er þau ftíga j eína feng/ bædhe oc þau leggía felagh
faman/

Ef kona ær til jardar gift C. xxxj/

Nw ef hion æro skild oc ær kona \\ til jardar gift þa skal hon ftempna hæ=/radhz þing vm íj netter oc latha lei=/dha fram íj manna wítní þeira er wa/ro aa feltingar ftempno, æder jnní/ waro a feltingar quælde Oc ef [kom^a / fram ath fullu, þa eígha hæradmenn/ ath dõme henner alt þat er henne war/ mælt, ok eighi koma andwítní aa mo=/te giftingarkono [tæggar er wider/ war gengit [ath henner war fengit ath/ loghum En ef kona war ey til jardar/ gift þa skal gõra fimt til fear skip=/tis oc leidha fram íj manna wítní/ aa fimtar dægghi vm ord kono Sõke huart/ ær hon wil sua [æder þingí Nu vill/ hann ey fwa fee skipta þa er hann sæker/ íj morkum þittælia [Nu ef hion hafua/ bwít xxx wætteræder lenger oc æro gif=/tingar wítní oll frá daudh oc hefuir/ hon radhit laafe oc lykлом j heimbí=/lium bondans, [fiter aat aato oc ælde með / odhrum husprõyum, oc eitir eghin husprõy\\ hans þar til skal hon hafua íj manna wítnj/ [ath sua lenge hefuir wærit bunadher/ þeira xxx wætter æder [þuí lenger, þa hefuir/ hontil lagha j garde hans þre deile af [fe/ lande oc laufom õyri, [til iij marka j tilgiof/ finne

En eckia fu er forrædhes menn/ gífta til bws hon aa hálf forradhe sín/ ath giftas þeim manne hon wil at hínom/ fama rette fom nw er talt

Sua oc ef/ mæær ær fadhur æj arfue þa aa hon / fiolf forrædhe sín ok hafua wider þeira/ manna radh er hon wil hafua jnnan æt=/tar feer Oc ef fadhur frender henner/ festa hona manna, æder fadhurbrõdher/ hafua hona ath fekaupum, hin iattar er/ festæ skal, ok ganga þe aa fulmæle mæ=/dher þa ær radha sculu þa helft til/ þes hon ær gíft, þa ma hon fa þeim man=/ne vmbodh er hon wil ath wtfõke/ fadhur arf hennar oc hafua ofkiær=/dan en hín eití mader at werri er þat\\ kaup gerde En kona fu er ligger með man=/ne aa lõyningum hon eitir [horkona./

C. xxxiiij Vm þing þat er byskups armadher/ scalf tempna/

Nw ef þau maal werda/ gord j. hærådhe er byskuper lyter ræt aa/ þa scalf byskups armadher ftempna þing j./ hærådhe En huor bonde er skyldogher/ ath sokia þat þing Nu er þing fatt/ þa scalf byskups armadher vpp standa oc ta/la sua Ek hefuir þat hõyrt [j hærådhe/ oc bygdom ath saa madher hafuir mis/giort vm þat maal er byskups luter ær/ aa, ok nempni þann manna namn, sæghi oc/ slika fok som er Nu ef þeer hafuir/ [fyr þetta maal hõyrt þa wil ek þat/ wítha En ef fiordonger hærådzman/na þeira er þa ero a þingi quætz þat/ fyr hafua hõyrt, þa eitir þat bygðar/ flõyt ath loghum, oc ma byskups arman= /der þat sokia til slíks rettar er wíðer/ ligger at loghum Stender lyrittæ/ eider wider iij marka maal ok þau er\\ minna æro [En þæghar maal ero mei=/ra en iij marka maal þa ær hálfrettis/ eider En fulrettis eider fyrir vbota/ maal huart

En ef færri quædh=/atz hafua hõyrt þat maal en fiordon=/ger þingx manna þa feller þat nider/ oc eitir þat hans wíðer þat ma/ hann eighi [sæghia En sokia ma han/ oll þau maal er wítni wítu Nu/ er ein fokn j ollum [byskups ekkí er/ logh fee aa þeim Allir ero skyldoghir/ ath heghna heilagha críftnj

Vm/ Oker oc okerkarla C xxxiiij/

þEt er ocker er menn byggia dawt/ fee ok kræfua frammani af þeim er/ þeir lía en inftoden er til Oc goretz/ j þuí allu, er wægha ma með ftorom/ waghum ok fmaam Sua fom er fmqr,/ [líín, eir fylfuer [oc gull ok þuilikir lutir/ Oc j ollu þuí ær tæliáz ma, [alnum/ fom ær læreft æder wanmaal, oc j./ odhru tale fem filfar skreidh oc\\ allkyns wara oc þuílikir lutir ok/ j allu þuí er j kæroldom mæletz fom/ ær lysi honang oc allkyns annor lo=/gher [korn oc miol [æder þuilika lutir/ Sua oc þa men er skilia fer léi=/ghu fyrir kyyrwerd þa gora þeir ok/ker nema [þeir se ku lifuanda oc kí/ofe feer til handa æder þeira [vm=/bodzmenn oc byggia fidhan [eftir þeira/ wilia

[Nu j huorio madher tæker/ awoxftar nokors lutar þar fem hann/ skildi feer vndan þes abyrgd er/ lanit þurfte þa gorer hann j þui dau=/dhaligha fynd okerfens [jampna wi/der [ftuld oc raan Oc forlatas þeffæ/ fyndir eighi þeim er þæær gora/ nema þe fae after þat alt er þeir/ hafua æder halda [anners ath owilía/ þeim er aa [ef þeir hafua fong til/

Scal fa er oker [þok þeim greidha/ er hann tok af æder hans erfuingia ef\\ ef hann er dauder En ef engínn er h/ þeira til þa scal byskuper radha ath gefua/ fatighom monnum kirkium æder claustrum/ En [okerkarla ero forbodadhir oc/ skildir frá heilagri kirkio ath gudz/ loghum oc íij [þeim lutum af fielfuo/ werkeno Fyrft ath þeir sculu ey ta=/ka hold oc blodh wars herra Jésú Kristi nema/ þeir gangæ til yfuirbota [Er oc annet/ þeim til hadongar [eighi scal þeira offer/ takatz til heilagx altara Tridhia/ [er ef þeir dōya j þeiri fynd vbōttri/ þa sculu þeir míffa hælagx [lægher=/ftadhar j kirkjugarde Scal byskuper þe=/ghar hann werder war wider þuilika/ lutí þrōngia þeim æder þeira erf=/uingia til yfuirbota wider heilagha/ kirkju Engenn scal oc scriptamall open=/bars okerkarls hōyra æder lōysa\\ fyr æn hann hafuir fengit after okret/ oc gefuet til þes fulla wardlu fom/ hanner framafte fangader til En þo/ ath opinbar okerka^l biodhe vm með/ ækuadom æder eighi akuædhom/ aa fidharfta daghum vpp ath luka/ tækin auka daudz fear, þa scal þo/ [neítaz honum heilager kirkiogard þar til/ ath fülleligha er after [gefuinn eftir fon=/gom þeim er hafua eigho ef þeir/ æro nær elloger byskupi æder hans vm=/bodzmanni æder foknaprefte fínom, nær=/warandom skilrikom monnum af foknen=/ne oc wardweita þeim til handa er/ hafua scal En huar fem gorer [oker/

fæker vj aura halft konunge oc halft byskupe/ oc vptøkt alt þat byggt war halft/
konunge oc halft byskupe/

Oversikten over kapitteleverskrifter står kun i 77b:

I Capita huius libelli/

- .1 Decimis/
.
- .2 De Baptifmo *et eius oftio*/
.
- .3 De Infantibus *et eorundem patribus nec non cautelis circa baptifmum*/
.
- .3 De Reparatione Ecclesiarum, *et luftentationibus earundem*/
.
- 4 De Distinctione Ecclesiarum *et earum ædificijs*/
5 De confecratione Ecclesiarum *et quibus sepultura admittitur vel negatur*/
6 Om Reidfkiodth/
.7 De inuitatibus Ecclesiæ/
.
- 8 De sepeliendis *et sic de alijs et cetera non plura*/
9 Om frid och grid y helgom timer/
1 De sepulturis/
0
- .1 De feftis *et veneratione sanctorum*/
1.
- 1 De eodem *et ieiunio non precedente*/
2
- 1 Om fwore for hellig dags brodth/
3
- 1 Om steffnor domar ædhr eider paa hellige dage/
4
- 1 Om fafte om alth aarith/
5
- 1 De poenis violatoribus ieiuniorum infligendis/
6
- 17 Om o aathur och forbudenn madth/
1 Om fcripte gang fafte embitte och Romefkatt/
8
- 1 Om feftning emellom mand och quinde/
9
- 2 om erffd och brøllup/
0
- 2 Om meinbugha hionfkaps/

1

.2 Om samband karlmans och kone/

2.

2 Om de timer om aarit fom brøllup maa ey giøris/

3

2 De his qui cum vxoribus aliorum/

4

2 Om skilned frendkona manns, eller fyffkona/

5

2 Om kono tyrmflor och wtlege wærck/

6

2 Om wtleggt/

7

Om eidroff meinfuor, och scriproff for manns storgløpe æder/ afbrot
manna/

.3 Om gifftingers hiemefylge och fælags gærd/

1.

.3 Om skilned och fælkipta emellom ectt folck./

2.

3 Om steffnæ biskups aar mans och bygder icht./

3.

3 Om oker och aaker karle./

4

3 Om all de affvell fom tiendis lkall aff./

5.

finis./